

צא; ב"י ורמ"א — יו"ד קעט; שו"ת רדב"ז ח"א תפה; ים של שלמה, חולין פ"ח; שו"ת מהרש"ל, ג; שו"ת שבט הלוי ח"ג קז וח"ה קונטרס המצוות כו, ג; מגדים חדשים ברכות סד.

*

אל תפנו אל האובות ואל הידעונים — בדרך צחות: אל תאמרו די ברצון בלבד ('אובות') — מלשון אבה) ובידיעה בלבד ('ידעוני' מלשון דעה) — כי העיקר הוא המעשה שבא אחרי הרצון והידיעה... (בשם הרבי ר' בונים מפשיסחא)

דף 10

'דתניא אלהים — חול, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר...' — אפשר שיש נפקותא במחלוקת זו לפי מה שדנו הפוסקים האם לאו זה קיים כלפי דיינים שאינם סמוכים [כמו בזמן הזה] — כן נראה מסתימת הפוסקים, או שמא רק בסמוכים (כדברי התומים כו, ומובא במנחת חינוך סט); — הנה, אם כדברי האומר אלהים לא תקלל — חול, מכך שנקט הכתוב לשון זו, משמע שבסמוכים בלבד מדובר כמו שאמרו בראש מסכתנו. ואולם אם הוא קדש, נקט לשון זו משום ברכת השם, ויש לומר שניתן ללמוד לכל דין, אפילו אינו סמוך (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות כט. וע"ש ל, ב).

דיין או נשיא שקלל עצמו — כתב בספר מנחת חינוך (עא) שאינו עובר אלא משום השמר לך ושמר נפשך (ע' שבויעות לו). ולא משום הלאוין האחרים. ואולם בשבט הלוי (ח"ה קונטרס המצוות ל, א) הביא מדברי הרדב"ז שעובר משום כולם.

אלהים בגימטריא: הוא דיין (בעל הטורים משפטים).

מחילה בקללת חברו — כתבו הפוסקים שאדם שמחל על קללתו, ובא אחר וקללו — פטור. אבל אם כבר קלל — אין מועילה מחילה. ואף על פי שהמקלל את עצמו לוקה ואין מועילה מחילתו לעצמו (כבשבויעות לו.), צריך לחלק בין קללת עצמו לקללת חברו (ע' בהסבר הדבר בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג עח). ודנו עוד במחילה מראש של הדיין והנשיא על קללתו, וכן במחילת אב ואם — האם מועילה לפטור את המקללם. במנחת חינוך (מח) כתב שמועילה לפטור, ואין הדבר מוסכם (ע' שו"ת שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות כט, ושם בח"ב קיב, ד).

*

'... לפיכך אתה מוצא את ישראל, שהם ותורתם תמיד עוסקים בפרשה זו — יצר הרע, חטאים עוונות ופשעים, קלים וחמורים, אזהרות וענשים, ואילו אומות העולם כולם מצחצחים לשונם ומעדינים סגנונם, ואף על פי שרוצים גם הם לגדור עצמם מכמה וכמה דברי תועבה ואולם לעולם

משאירים את היחיד בן-חורין לעשות ככל העולה על רוחו, ועל הגדרים הם שמם משמר בשופטים אשר בארץ — ענינים של השופטים הוא לשמור על שלום החברה ותו לא. ולפיכך אתה מוצא 'אניני טעם' שבגויים שהם מזלזלים בתורת ישראל והיא נראית בעיניהם 'כעורה' ועוסקת בעברות ופשעים גסים וענשים חמורים. ברם ישראל אמוני התורה יודעים מה היא להם ומה עיקר תפקידם בעולם, עתה פניהם לא יסמיקו בעסקם בפרשיות 'כעורות' אלה בתורה על תועבות עריות והדומה להן והיא היא מעלתם שמביאים לקדושתם. אדם מישראל כשבא לפניו נסיון בחטא קל שבקלים בדבר שבערוה, מכיר מיד את יצרו שאורב לו ורואה את התהום שפעורה מתחת ידו של זה ורואה אותה עד סוף עמקה — עד 'מות יומת הנואף והנואפת', ופורש מן החטא בתחילתו, ואינו נתפס במצודה. בא לפניו ספק של נגיעה במה שאינו מוכן לו, מיד הוא שומע קול אלקיו שמרעים באזניו: 'לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי לשקר והללת את שם אלקיך, אני ה'!' אני ה' — בקולי תשמע ואל תשעה לעצת יצרך. בן ברית אתה לי ואיש מלחמה ליצר המתעה, ואם תשמע לו בדבר אחד, סוף שתשמע לו עוד ועוד עד שתחלל שמי ותפר ברית ותתמכר כליל לאויביך. וכן אתה דן בכל הדברים הדומים. להכיר את היצר הרע, לא להתעלם ממנו, לראות את זוועתו בסוף הדרך בעוד הוא רחוק ממנה הרבה, זו היא מדתם של ישראל והיא היא קדושתם ודאי, ואין דומה להם באומות העולם'. (מתוך ספר הפרשיות קדושים עמ' קב)

דף טז

'כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה' — גם ללא שאמר כל זה, מתחייב בעצם הסתתו ללכת ולעבוד. וכן לאידך גיסא, אם לא אמר לו ללכת ולעבוד רק אמר לו דברים כגון אלו — פטור, אלא שדיבר התנא בהווה, שכך דרכו של המסית לומר (עפ"י תפארת ישראל; אגרות משה או"ח ח"ב ז, ע"ש).

'אמור מה ששמעת ביחוד' — ערש"י. ונראה לפרש: בבירור (כמו בשקלים ו,ב) — כלומר ברר יפה דבריך הראשונים (עפ"י רש"י).

'אומר אעבד, אלך ואעבוד, נלך ונעבוד...' — כל זה מלשון המסית, כמו שכתב רש"י (וכ"ה ברמב"ם. ומהרש"א פרש בדרך אחרת — שאלו מדברי הניסת. ע"ש). כתב הכסף-משנה (עכו"ם ה,ב): אם תאמר, מדוע לשון 'אעבוד' לשון הסתה הוא, והלא אינו מדבר אלא על עצמו? ונראה לי שאמר אעבוד אני בתחילה ואתה אחרי. וכן 'אלך ואעבוד' — אעפ"י שמחוסר הליכה ואפשר שיחזור בו בינתים. או שאומר בלשון רבים 'נלך ונעבוד'. ובחזו"א (סנהדרין כד,ה) נטה מפירושו זה, וכתב [בדעת הרמב"ם] שאם אומר אעבוד וכיוון להסית בזה, וחברו ניסת על ידו — הרי זה מסית. וכן אם אמר לו 'איך נניח...' והשיב: 'כך יפה...' — הוי מסית. ואין צריך לומר לו לך אחרי כדברי הכס"מ (עע"ש).

(ע"ב) 'הלכות כשפים כהלכות שבת...' — על ההשוואה להלכות שבת דוקא, ועל מה שכינה את ענין 'מיברי להו

והרמב"ם ז"ל סובר שבכלל האיסור הוא ללמוד על השעות והעתים הטובים והרעים, או להתחשב באותם דברים בנוגע לעתיד (ע' הל' עכו"ם יא), גם בדברים שעל פי חכמת האצטגנינות. וצריך עיון (עפ"י ר"ן).
 עוד בעניני ניהוש וסימנים – ע' בחולין צה.

דף סו

קמג. א. מה עונשו של המקלל אביו ואמו? מה דינה של הבת שקיללה, וכן טומטום ואנדרוגינוס?
 ב. אזהרתו מניין?
 ג. מה הדין כשקללם שלא בשם?

א. המקלל אביו ואמו – בסקילה (גזרה שוה דמיו בו – דמיהם בס). וכן דינה של הבת המקללת, וכן טומטום ואנדרוגינוס (איש איש).

בירושלמי (ה"א) מובא שיש עונש כרת למקלל אביו ואמו [ומה שלא שנו זאת במשנת כריתות – משום שאינו במעשה. ע' שטמ"ק ריש כריתות. ומשום כך אין בו חטאת. עפ"י תורת כהנים]. ויש אומרים שתלמוד שלנו חולק על הירושלמי בדבר. (ע"ע בספר המצוות להרמב"ם שם ובהערות ר"ה העליר; אמת ליעקב קדושים כ,ט).

ב. אזהרת מקלל אביו ואמו למדוה במסקנא מיתור אלהים לא תקלל; ונשיא בעמך לא תאר, שאזהרה אחת מהן מיותרת [כי יש ללמדה מחברתה ומלא תקלל חרש ב'מה הצד']. ואם אינה ענין לגופה תנהו ענין לאב ואם.

כיון שנלמד מונשיא בעמך... אינו חייב אלא באב ה'עושה מעשה עמך' וכדין המקלל את חברו (עפ"י גמרא פה. ורש"י).

ג. קללם שלא בשם – פטור.
 קילל בכינוי – לחכמים (= רבי מנחם ברבי יוסי) פטור, ולרבי מאיר חייב.
 הרמב"ם פסק לפטור. וצידד החזו"א שאעפ"כ עבר בלאו דאורייתא.

דין המקלל חברו ועצמו – בשבועות לו.

קמד. א. הבא על קטנה המאורסה בעדים והתראה – מה דינו?
 ב. מה דינו של הבעל נערה המאורסה שנבעלה בעבר שלא כדרכה ועדיין היא בתולה?

א. הבא על קטנה המאורסה; לחכמים דינו בסקילה, ולר' מאיר אינו נסקל. ואמר רב שמסתבר שלרבי מאיר חייב חנק. וכן דעת רבי יונתן (ומת האיש השכב עמה לבדו). ואילו לרבי יאשיה פטור לגמרי (ומתו גם שניהם – עד שיהיו שניהם שוים).

בקטנה נשואה, לתירוץ אחד בתוס' לרבי יאשיה פטור ולרבי יונתן חייב בין לרבי מאיר בין לחכמים. ולתירוץ אחר – לחכמים חייב חנק. ולפירוש רבנו תם לדברי הכל חייב.

- ב. הבעל נערה המאורסה שנבעלה שלא כדרכה ועדיין היא בתולה; לתנא קמא דינו בסקילה, ולרבי (וכן היא דעת רבי מאיר בסתם מתניתין. עתוס') בחנק כבעולה (ומת האיש אשר שכב עמה לבדו).
- א. מודה רבי לענין קנס שדינה כבתולה (רבי זירא – קדושין ט. וכ"מ רפ"ג דכתובות ולהלן עג:).
- ב. נראה שהערה, למאן דאמר זו נשיקה – דינה כביאה שלא כדרכה, שלחכמים נשאת בתולה והבא עליה בסקילה, ולרבי דינה כבעולה (עפ"י חזון איש).

דף סז

- קמא. א. מהו עונשו של המסית לעבודה זרה; הדיוט או נביא; מסית את היחיד או את הרבים?
ב. האם המסית נענש ללא התראה? כיצד מעידים עליו?
- א. המסית את חברו לעבוד עבודה זרה – דינו בסקילה.
ואם הוא נביא שהיה מתנבא בשם הקב"ה לעבוד עכו"ם (או שאמר בשם עכו"ם. ערמב"ם; חזו"א) – לחכמים, דינו בסקילה גם כן. ולר"ש – בחנק.
מדיחי עיר הנדחת – לחכמים בסקילה, ולרבי שמעון בחנק. וסתם מתניתין כחכמים.
מסית ומדיח ונביא השקר, אין בהם חיוב חטאת בשוגג – מפני שאין בהם מעשה (עפ"י תורת כהנים. עתוס' סה: ד"ה הואיל).

- ב. המסית אינו צריך התראה, שאפילו אמר לשנים – הם עדי ומביאים אותו לב"ד וסוקלים אותו. וכשאמר לאחד, אומר לו: יש לי חברים רוצים בכך (כדי שיהיו עדים בדבר). ואם היה ערום וחושש לדבר בפניהם – מכמינים לו עדים אחורי הגדר, והוא אומר: אמור מה ששמעת ביחוד (= ביני לבינך), והלה אומר לו, והוא אומר לו: היאך נניח את אלקינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים. אם חוזר בו – מוטב. ואם אמר: כך היא חובתנו, כך יפה לנו – העומדים מאחורי הגדר מביאים אותו לב"ד וסוקלים אותו.

- קמו. א. עונשו של המכשף – במה?
ב. מה בין מעשה שדים למעשה כשפים?

- א. המכשף או המכשפה, אם עשו מעשה ממש ע"י כישוף; לדעת סתם מתניתין, רבי עקיבא וכן עזאי ורבי יהודה – דינם בסקילה. (ונחלקו על מקור הילפותא). ולרבי יוסי הגלילי – בסייף.
אם אחז את עינים (ע"י כחות כישוף) ללא פעולה ממשית – פטור אבל אסור.
אבל בכגון החכמים שהיו עוסקים בספר יצירה, ועל ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם, נבראה בריאה – אין זה כישוף ומותר (שלא על ידי מכשפות באה [על ידי שם טומאה. ערש"י צא סע"א. וע"ש מהרש"א], אלא מעשה הקב"ה הוא על ידי שם קדושה שלו. רש"י). [ולמה נקרא שמם 'כשפים' – שמכחישים פמליא של מעלה].

- ב. אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: בלטיהם – אלו מעשה שדים (בלט' – בהחבא. שהשדים נסתרים ואינם נראים. והיו החרטומים עושים בלחשיהם על ידי שדים. רש"י). בלהטיהם – אלו מעשה כשפים (שנעשה מעצמו ולא ע"י שדים. וכמו לה ט החרב המתהפכת – מאליה. רש"י).
ואמר אביי: המקפיד על כלי (שאינו יכול לעשות דבר בלא כלי הראוי לאותו דבר. רש"י) – שד. שאינו מקפיד – כשפים.